

Arkadiusz Niedziółka✉

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Współpraca instytucjonalno-sieciowa w rozwoju turystyki na wybranych obszarach przyrodniczo cennych w Małopolsce

Streszczenie. W artykule przedstawiono formy współpracy sieciowej oraz sieciowo-instytucjonalnej w rozwoju turystyki na obszarach przyrodniczo cennych. Na podstawie literatury zaprezentowano rodzaje kooperacji stowarzyszeń agroturystycznych, lokalnych organizacji turystycznych, lokalnych grup działania oraz władz samorządowych z różnymi podmiotami w zakresie rozwoju usług turystycznych. Materiał badawczy obejmował analizę wyników badań przeprowadzonych z prezesami pięciu stowarzyszeń agroturystycznych oraz analizę badań zrealizowanych w 16 gminach województwa małopolskiego.

Słowa kluczowe: organizacja sieciowa, turystyka wiejska, stowarzyszenie agroturystyczne, lokalna organizacja turystyczna, obszary cenne przyrodniczo

Wstęp

Regionem Polski charakteryzującym się wysokim odsetkiem obszarów chronionych (67% powierzchni) jest województwo małopolskie¹. W jego obrębie funkcjonuje sześć parków narodowych, 10 obszarów chronionego krajobrazu, 11 parków krajobrazowych, 83 rezerваты przyrody oraz ponad 2200 pomników przyrody². Do najpopularniejszych parków narodowych zaliczają się Tatrzański oraz Pieniński. Jest jeszcze Gorczański, Babogórski, Ojcowski oraz część Magurskiego (większość tego parku narodowego położona jest w województwie podkarpackim). W najbliższym sąsiedztwie tych parków działają liczne i różnego typu obiekty hotelarskie i noclegowe. Część z nich funkcjonuje nawet w obrębie parków obok wielu różnych zakładów gastronomicznych oraz punktów sprzedaży pamiątek turystycznych.

Rozwój turystyki na obszarach wiejskich Małopolski nie tylko ustawowo chronionych uwarunkowany jest ponadto działalnością różnych organizacji i instytucji. Wśród tych pierwszych można wyróżnić organizacje sieciowe, np. stowarzyszenia agroturystyczne, lokalne organizacje turystyczne oraz lokalne grupy działania. Wśród instytucji rozwój

¹ Małopolska, Ochrona przyrody <https://www.malopolska.pl/dla-mieszkanca/srodowisko/ochrona-przyrody> (dostęp: 17.05.2020).

² Ibidem

✉ arkadiusz.niedziolka@urk.edu.pl

turystyki wiejskiej wspierają najczęściej władze samorządowe w gminach wiejskich lub miejsko-wiejskich oraz ośrodki doradztwa rolniczego.

Celem artykułu jest określenie form i zakresu współpracy małopolskich stowarzyszeń agroturystycznych z innymi sieciami np. lokalnymi organizacjami turystycznymi oraz z innymi podmiotami, a także poznanie rodzajów kooperacji i kooperantów wybranych urzędów gmin w zakresie rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo. Obszary te wybrano do badań ze względu na ich duży potencjał krajobrazowy, który jest podstawą rozwoju turystyki wiejskiej.

Metody badań

Chcąc zrealizować postawiony cel, zastosowano dwie metody badawcze. Pierwsza to metoda analizy i krytyki piśmiennictwa. Na podstawie literatury poddano krytycznej analizie działalność turystycznych organizacji sieciowych i innych podmiotów oraz formy ich współpracy w rozwoju turystyki wiejskiej. Opisano również zadania stowarzyszeń agroturystycznych, lokalnych organizacji turystycznych, lokalnych grup działania i władz samorządowych w rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo. Drugą metodę badawczą stanowił sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem narzędzi badawczych w formie dwóch ankiet kwestionariusza. Jeden kwestionariusz skierowano do 16 urzędów gmin położonych w obrębie czterech powiatów województwa małopolskiego charakteryzujących się największą liczbą zarejestrowanych gospodarstw agroturystycznych, mianowicie: nowotarskiego, tatrzańskiego, nowosądeckiego i limanowskiego. W każdym z tych powiatów, w urzędach czterech gmin cechujących się tym razem największą liczbą rolników zajmujących się agroturystyką w danym powiecie, przeprowadzono ankietę na temat współpracy władz lokalnych z różnymi organizacjami w zakresie rozwoju turystyki. Drugi kwestionariusz ankiety został wypełniony przez prezesów pięciu stowarzyszeń agroturystycznych funkcjonujących w województwie małopolskim. Również i ta ankieta miała na celu określenie form kooperacji z różnymi podmiotami w rozwoju turystyki wiejskiej. Wszystkie badania empiryczne zostały przeprowadzone w okresie letnio-jesiennym 2019 roku.

Działalność organizacji sieciowych i innych w zakresie rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo województwa małopolskiego

Na obszarach cennych przyrodniczo prężnie rozwija się turystyka, której rozwój uwarunkowany jest m.in. działalnością różnych podmiotów i organizacji. Do najważniejszych z nich można zaliczyć urzędy gmin, których zadania w zakresie rozwoju turystyki dotyczą głównie³:

- utrzymania, remontu albo przebudowy i rozbudowy obiektów oraz urządzeń sportowych i turystycznych na terenie gminy;
- tworzenia korzystnych warunków podejmowania działalności gospodarczej w sferze turystyki;

³ Ministerstwo Sportu i Turystyki: Kierunki rozwoju turystyki do roku 2015, Warszawa 2008, s. 43–44.

- wspierania organizacyjnego i finansowego stowarzyszeń, np. stowarzyszeń agroturystycznych i innych organizacji turystycznych, np. lokalnych organizacji turystycznych działających na terenie gminy;
- działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Liczni autorzy m.in. R. Pawlusiński⁴, I. Sikorska-Wolak⁵, J. Sikora⁶ uważają, że władze samorządowe w gminach wiejskich najczęściej wspierają rozwój lokalnej turystyki w działalności promocyjnej. Promują walory turystyczne swojej gminy oraz oferty wypoczynko-turystyczne obiektów hotelarskich i noclegowych funkcjonujących na jej terenie.

W rozwoju turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki ważne znaczenie mają także ośrodki doradztwa rolniczego. Głównym ich zadaniem jest organizacja szkoleń agroturystycznych, nierzadko wspólnie z władzami samorządowymi lub/oraz ze stowarzyszeniami agroturystycznymi. Przedsięwzięcia takie mogą być skierowane do właścicieli działających gospodarstw agroturystycznych nawet od wielu lat, jak i dla rolników, którzy dopiero planują założenie gospodarstwa agroturystycznego.

W wielu krajach w rozwoju turystyki na obszarach przyrodniczo cennych ważną funkcję pełnią turystyczne organizacje sieciowe. Liczni autorzy m.in. J.N. Albrecht⁷, D. Dredge⁸, A. Presenza i I. Cippolina⁹, I. March i I. Wilkinson¹⁰ podkreślają ich rolę w rozwoju turystyki, przede wszystkim w działalności marketingowej. Autorzy ci zwracają ponadto uwagę na znaczenie współpracy sieciowej w tych procesach. W Polsce również funkcjonują różne sieci turystyczne, które szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo wspierają rozwój turystyki wiejskiej. Najstarsze z nich to stowarzyszenia agroturystyczne, które zaczęły powstawać w pierwszych latach 90. XX w.¹¹. Innym przykładem sieci turystycznych są lokalne organizacje turystyczne (LOT-y).

Każda organizacja sieciowa jest specyficznym przykładem organizacji, w której podstawą jest brak hierarchiczności członków sieci, nazywanych aktorami oraz ich udział w sieci na zasadach rynkowych w układzie kooperacji¹². Według M. Bratnickiego orga-

⁴ R. Pawlusiński: Samorząd lokalny a rozwój turystyki. Przykład gmin Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005, s. 23.

⁵ I. Sikorska-Wolak: Instytucjonalne czynniki rozwoju agroturystyki, [w:] Agroturystyka – moda czy potrzeba?, G.A. Ciepiela, J. Sosnowski (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007, s. 427.

⁶ J. Sikora: Organizacja ruchu turystycznego na wsi, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa 2009, s. 238.

⁷ J.N. Albrecht: Networking for sustainable tourism – towards a research agenda, *Journal of Sustainable Tourism* 2013, nr 21(5), s. 639–657.

⁸ D. Dredge: Policy networks and the local organisation of tourism, *Tourism Management* 2006, nr 27(2), s. 269–280.

⁹ A. Presenza, I. Cippolina: Analysing tourism stakeholders networks, *Tourism Review* 2010, nr 65(4), s. 17–30.

¹⁰ I. March, I. Wilkinson: Conceptual tools for evaluating tourism partnerships, *Tourism Management* 2009, nr 30(3), 455–462.

¹¹ J. Wojciechowska: Procesy i uwarunkowania rozwoju agroturystyki w Polsce, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009, s. 93.

¹² P. Dwojacki, B. Nogalski: Tworzenie struktur sieciowych jako wynik restrukturyzacji scentralizowanych przedsiębiorstw, *Przegląd Organizacji* 1998, nr 4, s. 8–11.

nizacja sieciowa jest „wiązką odrębnych przedsiębiorstw, koordynowanych za pomocą mechanizmów rynkowych”¹³. Podobną definicję przedstawia A. Jewtuchowicz, który definiuje sieć jako „zbiór wyselekcjonowanych związków z wybranymi partnerami wpi-sującymi się w relacje rynkowe przedsiębiorstwa”¹⁴. W opinii natomiast K. Perechudy do najważniejszych cech organizacji sieciowej zalicza się¹⁵: dobrowolność przystąpienia do sieci, równoległą realizację różnorodnych projektów i przedsięwzięć gospodarczych, coraz krótsze cykle życia produktów i usług, przenikanie się z innymi sieciami oraz duży potencjał organizacyjnego uczenia się.

Stowarzyszenia agroturystyczne to klasyczny przykład turystycznej organizacji sieciowej. Określa się je jako dobrowolne, samorządne i trwałe zrzeszenia o celach niezarobkowych. Stowarzyszenia te są przykładem organizacji pozarządowych, których głównym celem jest rozwój i promocja turystyki wiejskiej, w tym usług agroturystycznych oferowanych przez rolników. Najczęściej to właśnie rolnicy prowadzący gospodarstwa agroturystyczne są członkami stowarzyszeń. Obecnie minimalna liczba osób potrzebna do założenia jakiegokolwiek stowarzyszenia wynosi siedem.

Lokalne organizacje turystyczne powołuje się natomiast do życia najczęściej na obszarach cennych przyrodniczo, posiadających wybitne walory środowiska przyrodniczego, ale także i walory kulturowe¹⁶. Przewiduje się, że członkami LOT-ów powinny być: urzędy miast i gmin, na których terenie funkcjonuje dany LOT, lokalne organizacje branżowe np. stowarzyszenia i fundacje oraz wszystkie podmioty gospodarcze prowadzące działalność w zakresie usług turystyczno-rekreacyjnych¹⁷.

W tabeli 1 wymieniono aktualnie działające na terenie województwa małopolskiego stowarzyszenia agroturystyczne oraz LOT-y.

Wymienione w tabeli 1 stowarzyszenia agroturystyczne oraz LOT-y często ze sobą współpracują, głównie w kształtowaniu wspólnych ofert turystycznych na wsi oraz w działalności promocyjnej.

Trzecim przykładem organizacji sieciowych, bardzo często wspierających rozwój turystyki na obszarach wiejskich, są lokalne grupy działania (LGD). Stanowią one przykład kooperacji osób reprezentujących lokalną społeczność zaangażowaną w społeczno-eko-

¹³ M. Bratnicki: Zaproszenie do medytacji o granicach przedsiębiorstwa, [w:] Kierunki w zarządzaniu przedsiębiorstwem – ciągłość i zmiana, J. Lichtarski, H. Jagoda (red.), Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu 2000, nr 851, s. 275.

¹⁴ A. Jewtuchowicz: Terytorium i jego rozwój w warunkach globalizacji, [w:] Globalizacja i regionalizacja we współczesnym świecie. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Irenie Pietrzyk, E. Kolendowski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012, s. 13.

¹⁵ K. Perechuda: Dyfuzja wiedzy w przedsiębiorstwie sieciowym. Wizualizacja i kompozycja, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007, s. 55–56.

¹⁶ J. Borzyszkowski: Organizacja i zarządzanie turystyką w Polsce, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2012, s. 82.

¹⁷ M. Migdał: ROT i LOT jako instrumenty polityki turystycznej – wstęp do analizy struktury formalno-prawnej oraz zasad zwyczajowych funkcjonowania ROT i LOT, Rocznik Naukowy Wyższej Szkoły Turystyki i Rekreacji im. M. Orłowicza w Warszawie 2007, nr 6, s. 27.

Tabela 1. Lokalne organizacje turystyczne i stowarzyszenia agroturystyczne działające w województwie małopolskim w 2020 roku

Nazwa lokalnej organizacji turystycznej	Siedziba	Nazwa stowarzyszenia agroturystycznego	Siedziba
Krynicka Organizacja Turystyczna	Krynica	Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne	Kraków
Sądecka Lokalna Organizacja Turystyczna	Nowy Sącz	Stowarzyszenie Turystyki i Agroturystyki Ziem Górskich	Nowy Sącz
Wielicka Lokalna Organizacja Turystyczna	Wieliczka	Stowarzyszenie Agroturystyczne Powiatu Limanowskiego	Limanowa
Lokalna Organizacja Turystyczna Gorlice „Beskid Zielony”	Gorlice	Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne	Maniowy
Tarnowska Organizacja Turystyczna	Tarnów	Agroturystyka w gminie Uście Gorlickie	Wysowa Zdrój
Gorczańska Organizacja Turystyczna	Kamienica	Małopolskie Stowarzyszenie Promocji Agroturystyki	Sucha Beskidzka
Lokalna Organizacja Turystyczna w Zawoi	Zawoja	Małopolskie Stowarzyszenie Turystyki „Gościnny Rożnów”	Rożnów
Lokalna Organizacja Turystyczna „Pieniny Kraina Niezwykła”	Szczawnica	Polska Fundacja Parlamentarna Rozwoju Wsi i Rolnictwa	Nowy Sącz
Krakowska Organizacja Turystyczna	Kraków	Regionalne Centrum Turystyki i Dziedzictwa Kulturowego w Zakliczynie	Zakliczyn
Piwniczańska Organizacja Turystyczna	Piwniczna-Zdrój	Skierbieszowskie Stowarzyszenie Kwaterodawców	Skierbieszów
Lokalna Organizacja Turystyczna Chochołowski	Chochołów	Stowarzyszenie Turystyczna Wieś Retro zs. w Nawojowej	Nawojowa
Stowarzyszenie Lokalna Organizacja Turystyczna Zakopane	Zakopane	Stowarzyszenie Turystyczne „Agro-Eko-Gorce” Gorczański Park Narodowy	Mszana Dolna
Lokalna Organizacja Turystyczna Made in Zakopane	Zakopane		

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

Wykaz stowarzyszeń agroturystycznych w Polsce, http://cdr112.e-kei.pl/agroturystyka/images/Baza_stowarzyszen_at.pdf (dostęp: 20.05.2020); Wykaz lokalnych organizacji turystycznych w Polsce, https://www.pot.gov.pl/attachments/article/1732/LOKALNE%20Organizacje%20Turystyczne_1.05.2020.pdf (dostęp: 20.05.2020).

nomiczny rozwój danego regionu. Lokalne grupy działania są jedną z form współpracy i partnerstwa ich członków w procesach decyzyjnych w zakresie kształtowania oferty turystycznej na obszarach wiejskich¹⁸.

Do najważniejszych działań LGD M. Jalinik zaliczył m.in.¹⁹:

¹⁸ L. Leśniak: Rola lokalnych grup działania w tworzeniu wiejskiego produktu turystycznego, [w:] Wiejski produkt turystyczny, Doświadczenia i wyzwania, J. Majewski (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, Kielce 2012.

¹⁹ M. Jalinik: Doradztwo w działalności turystycznej, Zamiejscowy Wydział Leśny Politechniki Białostockiej w Hajnówce, Białystok 2016, s. 81.

- aktywizację gospodarczą regionu wraz z poprawą poziomu życia jego mieszkańców,
 - budowę systemu zagospodarowania turystycznego regionu,
 - organizację szkoleń w ramach działalności nierolniczej, np. w agroturystyce,
 - promocję regionu przy zachowaniu jego wartości przyrodniczych oraz kulturowych,
- Wszystkich zarejestrowanych obecnie lokalnych grup działania w województwie małopolskim jest 42²⁰. Członkowie LGD, którzy nastawieni są głównie na działalność turystyczną współpracują ze sobą w zakresie marketingu usług turystycznych, przede wszystkim opracowują wspólne oferty turystyczno-wypoczynkowe oraz współdziałają w zakresie promocji.

Obszary cenne przyrodniczo stanowią najważniejszy cel przyjazdów turystów na wieś. Znajduje to potwierdzenie w licznych opracowaniach autorów zajmujących się problematyką rozwoju turystyki wiejskiej m.in. w pracach J. Sikory²¹, M. Jalinika²², J. Wojciechowskiej²³.

Obszary cenne przyrodniczo nie są dotychczas precyzyjnie zdefiniowane. Stwarza to problem w jasnym opracowaniu kryteriów wydzielenia obszarów, które określa się tym pojęciem²⁴. W jednej z ich definicji D. Guza-Dec stwierdza, że za obszary te uważa się „obszary, których różnorodność biologiczna stanowi lub może stanowić (przy doborze właściwych kierunków i metod) dominujący, istotny czynnik działalności gospodarczej lub w istotny sposób ogranicza formy gospodarowania sprzeczne z podstawowym celem istnienia obszarów przyrodniczo cennych – zachowaniem różnorodności biologicznej”²⁵. Z kolei według W. Radeckiego, obszary cenne przyrodniczo „to takie, które przedstawiają wartości dane przez przyrodę, przydatne do prowadzenia jakiegokolwiek działalności gospodarczej”²⁶.

Wyniki badań

W okresie letnio-jesiennym 2019 roku przeprowadzono badania z prezesami pięciu stowarzyszeń agroturystycznych z województwa małopolskiego. Ankiety wypełnili prezesi czterech stowarzyszeń zrzeszonych w Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”: Galicyjskich Gospodarstw Gościnnych, Stowarzyszenia Turystyki i Agroturystyki Ziem Górskich, Góralskiego Stowarzyszenia Agroturystycznego oraz

²⁰ Lista Małopolskich LGD <http://www.spisz.org/node/49> (dostęp: 20.05.2020)

²¹ J. Sikora: Agroturystyczny biznes, Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego sp. z o.o., Bydgoszcz 1995, s. 13.

²² M. Jalinik: Agroturystyka na obszarach przyrodniczo cennych, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2002, s. 41.

²³ J. Wojciechowska: Agroturystyka. Signum turystyki i obszarów wiejskich, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2018, s. 67.

²⁴ M. Jalinik: Agroturystyka na obszarach... op. cit., s. 56.

²⁵ D. Guza-Dec: Cooperation for the Development of Tourism in a Region Based on the Example of Local Governments of Municipalities within the Valuable Natural Areas of the Lublin Province, *Economic and Regional Studies* 2017, nr 10(3), s. 65–66.

²⁶ W. Radecki: Ochrona prawna obszarów przyrodniczo cennych, Oddział Akademicki PTTK, Kraków 1987, s. 18.

Stowarzyszenia Agroturystycznego Powiatu Limanowskiego. Ankiety wypełnił również prezes Stowarzyszenia Gospodarstw Eko- i Agroturystycznych Gazda nienależącego do federacji. Badania miały na celu określenie form współpracy stowarzyszeń z różnymi podmiotami w zakresie rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki. Drugie badania przeprowadzono w okresie letnim 2019 roku w 16 urzędach gmin. Miało ono na celu określenie współpracy badanych gmin z różnymi podmiotami w rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo.

Poddane badaniom stowarzyszenia agroturystyczne są przedstawione w tabeli 2. Zamieszczono w niej także podmioty współpracujące ze stowarzyszeniami w zakresie działań promocyjnych, które są najważniejszym celem działalności stowarzyszeń. Najczęściej chodzi o organizacje wspólnych wyjazdów na giełdy agroturystyczne.

Tabela 2. Wykaz badanych stowarzyszeń agroturystycznych (rok założenia i liczba aktualnych członków) wraz z podmiotami współpracującymi z nimi w działalności promocyjnej

Stowarzyszenie	Rok założenia	Liczba członków	Podmioty współpracujące w zakresie promocji
Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne	1993	56	Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, gminy,
Stowarzyszenie Turystyki i Agroturystyki Ziem Górskich	1997	40	Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”,
Stowarzyszenie Agroturystyczne Powiatu Limanowskiego	1998	15	Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska”, Powiatowe Centrum Informacji Turystycznej, Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Limanowej
Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne	2009	43	Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”,
Stowarzyszenie Gospodarstw Eko- i Agroturystyczne Gazda	2003	26	urzędy gmin, Małopolska Organizacja Turystyczna, Centrum Doradztwa Rolniczego, uczelnie: Uniwersytet Rolniczy i Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Stowarzyszenie Flisaków Pienińskich

Źródło: badania własne.

Wszystkie badane stowarzyszenia agroturystyczne organizowały w przeszłości kursy agroturystyczne dla swoich członków. Trzy z nich, mianowicie: Stowarzyszenie Turystyki i Agroturystyki Ziem Górskich, Stowarzyszenie Agroturystyczne Powiatu Limanowskiego oraz Stowarzyszenie Gospodarstw Eko- i Agroturystycznych Gazda przeprowadzały dodatkowo szkolenia agroturystyczne dla rolników planujących założenie działalności agroturystycznej. Oprócz Galicyjskich Gospodarstw Gościnnych pozostałe stowarzyszenia w organizacji kursów agroturystycznych współpracowały z różnymi podmiotami (tab. 3).

Drugie badania przeprowadzono w urzędach gmin położonych w czterech powiatach województwa małopolskiego (limanowskiego, nowosądeckiego, nowotarskiego i tatrzańskiego). Do badań wybrano po cztery gminy z każdego powiatu z największą liczbą rolników zajmujących się agroturystyką (tab. 4).

Tabela 3. Podmioty współpracujące ze stowarzyszeniami agroturystycznymi w organizacji i przeprowadzaniu kursów agroturystycznych

Stowarzyszenie	Kooperant
Stowarzyszenie Turystyki i Agroturystyki Ziemi Górskich	Małopolska Izba Rolnicza, Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
Stowarzyszenie Agroturystyczne Powiatu Limanowskiego	Urząd Gminy Limanowa, Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Limanowej
Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne	urząd skarbowy, Sanepid.
Stowarzyszenie Gospodarstw Eko- i Agroturystyczne Gazda	Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Limanowej, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Lokalna Grupa Działania Piękna Ziemia Gorczańska, zarząd Gorczańskiego Parku Narodowego

Źródło: badania własne.

Tabela 4. Liczba gospodarstw agroturystycznych w każdej gminie należącej do powiatów: tatrzańskiego, nowotarskiego, limanowskiego i nowosądeckiego w 2019 roku (dane z urzędów gmin)

Nazwa powiatu i łączna liczba gospodarstw agroturystycznych	Nazwa gmin i liczba gospodarstw agroturystycznych zarejestrowanych na ich terenie
Nowotarski – 555	Czorsztyn – 180, Łapsze Niżne – 96, Krościenko nad Dunajcem – 93, Czarny Dunajec – 54, Nowy Targ – 21, Szaflary – 21, Jabłonka – 20, Ochotnica Dolna – 20, Rabka-Zdrój – 13, Lipnica Wielka – 12, Raba Wyżna – 11, Szczawnica – 8, Szytkowice – 6.
Tatrzański – 462	Biały Dunajec – 159, Poronin – 134, Bukowina Tatrzańska – 87, Kościelisko – 82.
Nowosądecki – 162	Muszyna – 45, Krynica-Zdrój 33, Gródek nad Dunajcem – 31, Kamionka Wielka – 11, Łososina Dolna – 9, Łącko – 6. Stary Sącz – 6, Korzenna – 5, Rytro – 5, Piwniczna-Zdrój – 3, Podegrodzie – 3, Chełmiec – 2, Grybów- 1, Łabowa - 1, Nawojowa -1.
Limanowski – 123	Niedźwiedź – 25, Dobra – 23, Limanowa – 20, Mszana Dolna – 18, Kamienica – 10, Łaskowa – 10, Łukowica – 10, Jodłownik – 3, Tymbark – 3, Słupnice – 1.

Źródło: badania własne.

Wszystkie badane gminy mają aktualne strategie rozwoju, najczęściej opracowane na lata 2014–2020. W strategiach są zapisane różne działania wspierające sektor turystyki, w tym rozwój turystyki na obszarach cennych przyrodniczo. Dotyczy to głównie gmin: Niedźwiedź i Mszana Dolna (Gorczański Park Narodowy), gmin: Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem i Łapsze Niżne (Pieniński Park Narodowy) oraz gmin Bukowina Tatrzańska, Kościelisko oraz Poronin (Tatrzański Park Narodowy).

Ankietowani pracownicy urzędów gmin wyszczególnili następnie podmioty, z którymi władze samorządowe współpracują w zakresie rozwoju turystyki (tab. 5).

Z tabeli 5 wynika, że zakres współpracy badanych urzędów gmin z różnymi podmiotami dotyczy w szczególności działalności promocyjnej. W sześciu gminach natomiast przeprowadzono do tej pory szkolenia agroturystyczne, w pięciu przypadkach z ośrod-

Tabela 5. Podmioty współpracujące z badanymi urządami gmin w zakresie rozwoju turystyki

Powiat	Gmina	Podmiot współpracujący	Zakres współpracy w turystyce
Limanowski	Dobra	ośrodek doradztwa rolniczego	szkolenia agroturystyczne
		koło gospodyń wiejskich	promocja gminy
	Limanowa	Stowarzyszenie agroturystyczne	promocja gminy
		inne gminy powiatu	promocja gminy
	Mszana Dolna	ośrodek doradztwa rolniczego	szkolenia agroturystyczne
		inne gminy powiatu	promocja gminy
Niedźwiedź	Gorczański Park Narodowy	promocja turystyki w gminie	
Nowosądecki	Gródek nad Dunajcem	ośrodek doradztwa rolniczego	szkolenia agroturystyczne
	Krynica-Zdrój	Krynicka Organizacja Turystyczna	promocja turystyki w gminie
		Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych	promocja turystyki w gminie
		Związek Gmin Krynicko-Popradzkich	promocja turystyki w gminie
	Muszyna	lokalni przedsiębiorcy	promocja turystyki w gminie
		różne stowarzyszenia	promocja turystyki w gminie
Kamionka Wielka	ochotnicze straże pożarne i Lokalna Grupa Działania „Korona Sądecka”	promocja turystyki w gminie	
Nowotarski	Czarny Dunajec	ośrodek doradztwa rolniczego	szkolenia agroturystyczne
		Euroregion Tatry	promocja turystyki w gminie
		Lokalna Organizacja Turystyczna Chochołowski	promocja turystyki w gminie
	Czorsztyn	Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne	rozwój agroturystyki
	Krościenko nad Dunajcem	Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne	rozwój agroturystyki
	Łapsze Niżne	lokalna grupa działania, Fundacja „Mila”	szkolenia agroturystyczne
Tatrzański	Biały Dunajec		
	Bukowina Tatrzańska	Tatrzańska Agencja Rozwoju	promocja turystyki w gminie
		ośrodek doradztwa rolniczego	szkolenia agroturystyczne
	Kościelisko	Lokalna Organizacja Turystyczna Made in Zakopane	promocja turystyki w gminie
Poronin	wieś słowacka o nazwie Východná	Współpraca w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Słowacja 2014-2020	

Źródło: badania własne.

kiem doradztwa rolniczego oraz w jednym z wespół z LGD i fundacją. Dotyczyły one – jak stwierdzili ankietowani – szkoleń skierowanych do rolników planujących założenie gospodarstwa agroturystycznego.

Podsumowanie

Rozwój turystyki na obszarach cennych przyrodniczo uwarunkowany jest przede wszystkim występowaniem atrakcyjnych walorów krajobrazowych oraz odpowiedniej infrastruktury turystycznej. Ważna w tym procesie jest także działalność stowarzyszeń agroturystycznych, LOT-ów, LGD, urzędów gmin czy ośrodków doradztwa rolniczego. Organizacje te często współpracują ze sobą, przeważnie w promocji turystyki i organizacji kursów agroturystycznych.

Najważniejsze wnioski wynikające z wyników badań nad współpracą instytucjonalno-sieciową w rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo w województwie małopolskim to:

- głównym celem działalności lokalnych organizacji turystycznych i stowarzyszeń agroturystycznych jest promocja turystyki,
- stowarzyszenia agroturystyczne organizowały w przeszłości kursy agroturystyczne, zarówno dla swoich członków, jak i dla innych osób a w ich organizacji najczęściej współpracowały z ośrodkami doradztwa rolniczego,
- zrzeszone w Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne” cztery stowarzyszenia współpracują z nią przede wszystkim w zakresie działalności promocyjnej,
- małopolskie stowarzyszenia agroturystyczne współpracują z różnymi podmiotami w zakresie działań promocyjnych, przede wszystkim kooperantami są ośrodki doradztwa rolniczego,
- w obrębie badanych gmin znajdują się obszary należące do trzech parków narodowych: Gorczańskiego, Pienińskiego oraz Tatrańskiego,
- część gmin współorganizowała głównie z ośrodkami doradztwa rolniczego szkolenia agroturystyczne dla rolników planujących założenie gospodarstwa agroturystyczne,
- badane gminy kooperują z różnymi podmiotami przede wszystkim w działalności promocyjnej.

Literatura:

- Albrecht J.N.: Networking for sustainable tourism – towards a research agenda, *Journal of Sustainable Tourism* 2013, nr 21(5), s. 639–657.
- Borzyszkowski J.: Organizacja i zarządzanie turystyką w Polsce, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2012.
- Bratnicki M.: Zaproszenie do medytacji o granicach przedsiębiorstwa, [w:] Kierunki w zarządzaniu przedsiębiorstwem – ciągłość i zmiana, J. Lichtarski, H. Jagoda (red.), *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* 2000, nr 851, s. 271–280.
- Dredge D.: Policy networks and the local organisation of tourism, *Tourism Management* 2006, nr 27(2), s. 269–280.
- Dwojacki P., Nogalski B.: Tworzenie struktur sieciowych jako wynik restrukturyzacji scentralizowanych przedsiębiorstw, *Przegląd Organizacji* 1998, nr 4, s. 8–11.
- Guzal-Dec D.: Cooperation for the Development of Tourism in a Region Based on the Example of Local Governments of Municipalities within the Valuable Natural Areas of the Lublin Province, *Economic and Regional Studies* 2017, nr 10(3), s. 63–73.
- Jalinik M.: Agroturystyka na obszarach przyrodniczo cennych, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2002.

- Jalinik M.: Doradztwo w działalności turystycznej, Zamiejscowy Wydział Leśny Politechniki Białostockiej w Hajnówce, Białystok 2016.
- Jewtuchowicz A.: Terytorium i jego rozwój w warunkach globalizacji, [w:] Globalizacja i regionalizacja we współczesnym świecie. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Irenie Pietrzyk, E. Kolenowski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012.
- Leśniak L.: Rola lokalnych grup działania w tworzeniu wiejskiego produktu turystycznego, [w:] Wiejski produkt turystyczny. Doświadczenia i wyzwania, J. Majewski (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, Kielce 2012.
- Lista Małopolskich LGD, <http://www.spisz.org/node/49> (dostęp: 20.05.2020)
- Małopolska, Ochrona przyrody, <https://www.malopolska.pl/dla-mieszkanca/srodowisko/ochrona-przyrody> (dostęp: 17.05.2020)
- March I., Wilkinson I.: Conceptual tools for evaluating tourism partnerships, *Tourism Management* 2009, nr 30(3), 455–462.
- Migdał M.: ROT i LOT jako instrumenty polityki turystycznej – wstęp do analizy struktury formalno-prawnej oraz zasad zwyczajowych funkcjonowania ROT i LOT, *Rocznik Naukowy Wyższej Szkoły Turystyki i Rekreacji im. M. Orłowicza w Warszawie* 2007, nr 6, s. 27.
- Ministerstwo Sportu i Turystyki: Kierunki rozwoju turystyki do roku 2015, Warszawa 2008.
- Pawlusiński R.: Samorząd lokalny a rozwój turystyki. Przykład gmin Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.
- Perechuda K.: Dyfuzja wiedzy w przedsiębiorstwie sieciowym. Wizualizacja i kompozycja, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007.
- Prezenza A., Cippolina I.: Analysing tourism stakeholders networks, *Tourism Review* 2010, nr 65(4), s. 17–30.
- Radecki W.: Ochrona prawna obszarów przyrodniczo cennych, Oddział Akademicki PTTK, Kraków 1987.
- Sikora J.: Agroturystyczny biznes, Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego sp. z o.o., Bydgoszcz 1995.
- Sikora J.: Organizacja ruchu turystycznego na wsi, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa 2009.
- Sikorska-Wolak I.: Instytucjonalne czynniki rozwoju agroturystyki, [w:] Agroturystyka – moda czy potrzeba?, G.A. Ciepela, J. Sosnowski (red.), Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007.
- Wojciechowska J.: Agroturystyka. Signum turystyki i obszarów wiejskich, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2018.
- Wojciechowska J.: Procesy i uwarunkowania rozwoju agroturystyki w Polsce, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.
- Wykaz lokalnych organizacji turystycznych w Polsce, https://www.pot.gov.pl/attachments/article/1732/LOKALNE%20Organizacje%20Turystyczne_1.05.2020.pdf (dostęp: 20.05.2020).
- Wykaz stowarzyszeń agroturystycznych w Polsce, http://cdr112.e-kei.pl/agroturystyka/images/Baza_stowarzyszen_at.pdf (dostęp: 20.05.2020).

Institutional and network cooperation in the development of tourism in selected valuable natural areas in Malopolska

Summary: The article presents forms of network and network-institutional cooperation in the development of tourism in valuable natural areas. Based on the literature, the types of cooperation of agritourism associations, local tourist organizations, local action groups and

local authorities with various entities were presented in the field of development of tourist services. The research material included an analysis of the results of research conducted with the presidents of five agritourism associations and an analysis of research carried out in 16 communes of the Lesser Poland Voivodeship.

Key words: network organization, rural tourism, agritouristic association, local tourist organization, valuable natural areas